

והגדת לבנך

י"ל"ע אמאי רבבות אלפי בני ישראל לא טורחים שבניהם ישהו אצלם בליל הסדר, ורבים שוהים בבתייהם או בבתי הורי נשותיהם וכיוצ"ב. ואף שיש מהמדקדקים המקפידים על כן, וכך מודפס בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכן ראוי לנהוג, מ"מ פוק חזי מאי עמא דבר שאין מקפידים כ"כ בזה ולכא' יש בזה ביטול עשה, שהרי האב מפסיד מ"ע של 'והגדתך לבנך', כאשר בנו אינו מצוי אצלו וממילא אינו מספר לו סיפור יצי"מ.

ובפשטות י"ל דכיון שהמצוה אינה מוטלת על הבן כלל אלא רק על האב, לכן הבן אינו צריך להמציא עצמו ולבוא אל אביו, בכדי שיקיים על ידו מצוה זו. ואולם אכתי לכלל הבנה לא באנו, דסו"ס אמאי לא יצטרך לסייע לאביו לקיום המצוה. ואף שמסתבר שאם הבן לא בא לאביו, אזי אביו לא חייב כלל בהמצוה, אך בכל זאת מדוע שהבן לא יסייע לאביו לקיים מצוה ומדוע לא מוטל על האב לדאוג לקיום המצוה דיליה ע"י שכנועי וריצוי בנו בצורות שונות, כדי שיואיל לבוא אליו לליל הסדר. [והנה במשנה בקידושין דף כט נאמר שכל מצות הבן על האב, ובבריייתא שם מנו כמה דברים: "האב חייב בבנו למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות". וצ"ע מדוע לא מנו שם גם את מצות סיפור יציאת מצרים. שכידוע מצוה להודיע לבנים. ומכאן הוכיח הגרמ"ד סולוביצ'יק שליט"א דמצות והגדת לבנך אינו קיום מצוה הנעשה בבן, אלא דמוטל על האב לקיים מצוה זו ע"י הבן, אך המצוה היא אך ורק מצות האב, והבן הוא כ'חפצא של מצוה' שעל ידו מקיים האב סיפור יצי"מ לבנו, ולכן חלוקה מצות 'והגדת לבנך' ממצוות מילה ופדה"ב, דהתם הקיום נעשה בבן, רק שמעשה המצוה הוטל על האב, אך ב'והגדת לבנך' אין הקיום כלל בהבן, והוא רק כחפצא של מצוה, ולכן לא מנאה התנא בין הני מצוות הבן על האב. וכל נפקותא לזה שכשהאב הוא בן חו"ל הצריך לנהוג יו"ט שני, דצריך לספר לבניו סיצי"מ. וראה עוד בס' רץ כצבי (לידידי הרה"ג רבי צבי רייזמן שליט"א, ח"ח סי' ט"ז) בזה].

והנה יש לחקור האם מצות 'והגדת לבנך' פירושו שהאב עצמו יספר לבניו סיפור יצי"מ, א"ד דבעצם דאגתו שהבן יידע וישמע את סיפור יצי"מ, בזה יצא י"ח. ובס' רץ כצבי (ח"ח סי' ט"ז) הביא בשם ס' הליכות שלמה (סדר ליל פסח, מגיד, אות לא) שכתב כך: "שעיקר החיוב על האב הוא שישמעו בניו בלילה הזה סיפור יציאת מצרים, וכיון ששומעים הסיפור סגי, ואף אין צריך למנות את המספר כשלוחו על כך, אלא ממילא נפיק י"ח". ומסיבה זו סבר הגרשז"א שכשהבן מיסב אצל אביו, מהני זה שהסב מספר סיפור יצי"מ לנכדיו.

ושאלתי את מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאבי מורי שליט"א ערך את הסדר והוא זה שסיפר לילדי שלי, נכדיו, את סיפור יציאת מצרים, ואם כן כיצד אני קיימתי את מצוות "והגדת לבנך"? ומרן שליט"א השיב: "כשאתה קורא את ההגדה ביחד עם כולם, ואומר להם לקרוא גם את ההגדה, אתה יוצא ידי חובה. הם הרי קוראים לבד את השאלות של "מה נשתנה" ואת התשובות של ההגדה"...והוספתי לשאול: "ולא צריך שאני אדגיש להם בעצמי את סיפור יציאת מצרים?"-ומרן שליט"א השיב: "לא צריך!". ונמצא דהם סברו שגדר המצוה היא שהאב ידאג שבנו יידע הסיפור וא"צ שיספר לבניו בפועל. ועיין בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה סי' ק"ב.

והנראה דיותר י"ל בזה, דמצות 'והגדת לבנך' אין עניינה בעצם הסיפור בפועל, אלא מטרתה היא המשך שלשלת הדורות האמונים על סיצי"מ והאמונה בה', וממילא אם האב דואג לזה, ממילא מקיים המצוה. והיה אפ"ל לפי"ז דמהני זה שהאב ידאג לזה עוד קודם לפסח, שבנו יספר או ישמע הסיפור בליל הסדר. ואמנם לא משמע כן בד' הרמב"ם, דכתב דזה מצוה להודיע לבנים וכו', ולא משמע שזה ענין של דאגה בעלמא לקיום המצוה, וצ"ע.

ומו"ח מוהרא"ז שוגרמן ודודי מוהרא"ש מאיר שיחיו פירשו דצ"ל דאכן אין מצוות 'והגדת לבנך' מצוה נפרדת בפנ"ע, אלא חלק ממצות הסיפור. ובצורת הסיפור נאמר דאם יש לו בנים, אזי צורת הסיפור צריכה להיות שייספר לבניו, אך אם אין לו בנים-מספר לאחרים, או אף לעצמו בדרך שו"ת. וממילא אין מצות 'והגדת לבנך' מצוה בפנ"ע, ועל כן אין חובה לדאוג שבניו ייסבו עימו בדוקא בליל הסדר. ודודי הגרא"ש הוסיף דזה מדויק קצת בד' הרמב"ם, דבה"א כ' שישנה מ"ע מדאורייתא לספר ביצי"מ, ובה"ב כתב: מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו, שנאמר 'והגדת לבנך', לפי דעתו של בן אביו מלמדו, עכ"ל. ולא כתב דגם חיוב זה הוא מ"ע מדאורייתא, כפי שחילק בכל פרק זה, כל מצוה לפי מעלתה, האם היא מהתורה או מדברי סופרים. ומזה מוכח דמצות 'והגדת לבנך' אינה מצוה בפני עצמה, אלא סניף וסעיף מהמצוה הכוללת של סיפור יצי"מ. וכן מדברי הרמב"ם בסהמ"צ משמע דעיקר הוא הסיפור יצי"מ, וכסניף לזה היא המצוה דהגדת הבנים. וידידי מוהרי"ח אלבוים שיחי' כתב לי בזה כך: המעיין בסוף פרשת בא, יבחין שעיקר המצוה נובעת ממה שנאמר "ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה", וסיום הציווי הוא והגדת לבנך בעבור זה וכו', נמצא שעיקר החיוב הוא לזכור את היום הזה, היינו שיאמר בפה ויזכיר שהיום יצאנו ממצרים, ואם הבנים שם חובה עליו להסביר להם. נמצא שאכן והגדת לבנך היא דרגה נוספת בקיום מצות זכור את היום הזה. היינו שאם הבנים אצלו הוא צריך להסביר להם. לא שעיקר המצוה היא והגדת לבנך, אלא שעיקר המצוה היא זכור את היום הזה וחלק מחובת וצורת זכרון היום שגם הבנים יבינו ויידעו טעם הפסח המצה והמרור שעבורם יצאו ממצרים.

ואכן ראיתי בחינוך (מצו הכא), שכתב: "מצות סיפור יציאת מצרים. לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר 'והגדת לבנך' וגו'. וכבר פירשו חכמים דמצות הגדה זו היא בליל חמשה עשר בניסן בשעת אכילת מצה, ומה שאמר הכתוב לבנך, דלאו דוקא בנו, אלא אפילו עם כל בריה", עכ"ל. הרי לנו שלהחינוך מצות הסיפור בבן היא לאו דוקא, והעיקר שיספר לכל אדם מישראל.

וכן מדוייק בד' המנ"ח שם (אות א), שדן במה שונה מצוות סיפור דליל פסח משאר ימות השנה, בהם אנו מצווים על זכירת יצי"מ, וכתב כך: 'ואפשר לומר דתמיד המצוה להזכיר בפני עצמו ולא להגיד לבנו, וכאן המצוה לספר לבנו. אבל אם אין אחר עימו המצוה להזכיר בעצמו שווה לשאר הלילות. אך כיון דעיקר המצוה המחודשת לספר לאחר", עכ"ל. הרי שהדגיש שהמצוה לספר לאחר, ולא טרח לכתוב שעיקר המצוה לספר לבנו דווקא. ואמנם מדברי הרמב"ם לא משמע כן, שחילק את מצות הסיפור ומצות ההגדה לבנים לחוד.

ואולי יש לחדש כאן חידוש חדש ומחודש, הצריך בדיקה, והוא שסיפור יצי"מ אינו מדין המשכיות האמונה בה' המוציאנו ממצרים, ולא נקט סתם כך בנו, משום שבנו מצוי בביתו בדרך כלל, אלא הוא חלק מהדין של 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים', אשר 'אלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה'. ודבר זה לכאורה מדוייק הוא הכא מדברי בעל ההגדה, שאמר: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. שנאמר, והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים". והיינו דדין חייב אדם להראות את עצמו כאילו יצא ממצרים תלוי הוא בחובת ה'והגדת לבנך', ונילף מהאי קרא ממש.

וא"כ חלק מתחושה זו, של 'הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה', מועברת דרך הסיפור לבנינו ונכדינו. ואף דבקרא כתיב: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". י"ל שכאשר אדם מחדיר את התחושה בבניו ובני בניו שגם הם היו עלולים להיות משועבדים לפרעה, אילולי יציאת מצרים, אזי הם חשים כך, וממילא גם הוא עצמו חש כך יותר ויותר. כי כשהמעגל סביבך חש שהיו עבדי פרעה, הרי זה מסייע גם לאב לחוש כך, שהוא וזרעו היו משועבדים לפרעה.

ואם כנים אנחנו, אזי מובן שרק כאשר הבנים מצויים עמנו בליל הסדר, עלינו לחוש עימם יחדיו את הענין ולקיים התנאי היוצא מזה, של החובה לספר להם סיצי"מ. ולפי"ז אין כלל שאלה האם הסב יוצא י"ח 'והגדת לבנך', כי צריך לחוש

ש'הרי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מְשֻׁעָבָדִים הָיִינוּ לַפָּרֶעָה, וּמִמֶּלֶךְ עָלֵינוּ לְהַעֲבִיר אֶת
הַסִּפּוּר הַלְזָה גַּם לַנִּכְדִּינוּ.